

SZERKESZTIK:
KESZLER JÓZSEF és SCHÜTZ MIKSA.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
Évesként 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.
Évenként 20 iv zeneműlékkel; több arckép- és képművészeti mellékletekkel.
Egyes szám ára 20 krajczár.

SZERKESZTŐSÉG: Váci-utca 3. sz.
KIADÓHIVATAL: Gránátos-utca 6. sz.

TARTALOM.

IRODALOM: Dr. SZIKLAY JÁNOS: Az első magyar népies színdarabok. — Irodalmi hírek.
ZENE: HEKSCH F. SÁNDOR: A zene megőrzése, ápolása és továbbfejlesztése a benzések által. — Zenészet hírek.
SZÍNHÁZ: Színházi hírek.
KÉPZŐMŰVÉSLET: Az 1885. évi Budapesti általános állítás képművészeti szakosztályának felhívása a műpártolókhöz — Képművészeti hírek.

AZ ELSŐ MAGYAR NÉPIES SZÍNHÁTÉKOK.

Az irodalom úgy mint a művészet terén is Magyarország mindig hátrább jár egy egész korszakkal. A nyugati nemzeteknél már új stíl uralkodik, midőn nálunk még mindig nem tapasztalunk haladást. Szóval sem irodalmunk, sem művészetünk nem tudott önmagából és önmaga által fejlődni. A kölesönhatás ugyan schol sincs kizárva: de nálunk nem lehet az irodalom és művészet terén kölesönhatásról, csak invázióról beszélni. Míg más nemzetek irodalmi és művészeti termékeinél az idegen művek befolyása mellett az eredeti, nemzeti czéhra sikerült felhasználni: nálunk a lényegyet kaptuk idegen földről s lassankint, hosszú küzdelem után alakíthattuk formáját nemzetiessé.

Különösen színműirodalmunk története mutatja ezt. Meg voltak misztériumaink, moralitászaink, de a melyek utánzatai a külföldi, különösen a német hasonnemű irodalmi műveknek. Ennek különben meg van a természetes oka. A misztériumok az egyház szárnyai alatt keltek ki s növekedtek. Papok voltak első terjesztőik. A mi első keresztény papjaink pedig idegen földről származtak hozzánk. Később is, midőn már saját nemzetünk tőborozta az egyház szolgálóit, az idegen, olasz és német, mindenekfölött pedig a nemzetiséggel nem törődő egyházi szellem uralkodott felettük. Hazafiás érzületük nem vonható kétségbe; de nemzetes érzületről már kevésbé lehet szó náluk. Politikai életünk sem lehetett nemzeti irodalom melegágya. Az udvar már az Árpádok korában, sőt az első király korában is idegen elemektől hemzseg; idegen minták után készülnek törvényeink,

idegen minták után szervezik a közigazgatást, a honvédelmet; az oktatás meg éppen az idegen szellemű papság kezében van. Csak a reformáció pezsdíti életre a nemzeti érzületet. Olyan a hatása az idegen aljjal vegyült nemzeti életre, mint bizonyos savaknak ereje a sókra: a vegyületek pezsegni kezd és a lekötött sav megszabadul. Csak hogy a bontó sav: a reformáció maga is idegen, német származék. De a reformáció, a mint Németországban volt ébresztője és szítója a nemzeti érzületnek, úgy lett nálunk is a nemzetiség békóinak megoldója. Nemzeti irodalmunk élete a reformáció korától kezdődik. De az örökös harcok és belvillongások közt nem fejlődhetett, nem izmosodhatott. Míg más ahol a tökéletesség fokára jutott: nálunk még mindig földhöz esatolva tengett-lengett. Az az egy magyar színmű, a „Komédia Balassa Menyhért árulásától”, a mint Bóthy Zsolt kimutatta, dialogizált „politikai szatira, valási polemikus vonatkozásokkal”. Színpadunk nem volt, hogy legalább az idegen minták utánzatainak előadása eredeti irányu munkára serkentette volna a szunnyadó tehetségeket. Hogy elég szunnyadó tehetségünk lehetett, azt az említett komédiából is sejtethetjük, melynek irójában bámulhatjuk egyrészt az egyénítésre törekvő jellemfestés erejét, másrészt a dialogok elevenségét. Angolországban és Spanyolországban ugyanegy időben a dráma előri csúspontját: nálunk tudomást sem kapnak róla.

A XVII. században több nyomát találjuk annak, hogy úgy a katolikus mint a protestáns iskolákban nem ritkán adták az iskolai színműveket; sőt egyes magánháznál is voltak színelőadások. Néhány iskolai színművön kívül azonban nem maradtak ránk az előadott szindarabok. Nem tudjuk azt sem, hogy az I. Lipót által 1692-ben egy erdélyi polgárnak adott engedély alapján szervezett szintársulat minő darabokat adott elő. Valószínűleg az ugyanegy időben Németországban esatangoló vándorszínesz-társulatok legtöbbjének mintájára lazán összefűzött, cselekvénytelen, talán politikai vagy vallási célzásokkal telerakott jeleneteket.

A népies elemnek okvetlenül jelentkeznie kellett a nem idegen, tehát magyar tárgy darabokban. E mellett bizonyít a fennmaradt „Actio curiosa”, melynek alak-

jai úgy mint nyelve határozott népies forrásra utalnak. Színműképen még kevésbé vehető számba, mint a Balassa-Comedia; nyolcz beszédből áll, melyek ninesenek egymással összefüggésben, csupa beszéd és ismét beszéd az egész; egyetlen érdeme a tőgyökeres népies nyelv.

A küzdelmes XVII. századra, melyben a reformáció által származott irodalmi serénykedés a fegyveresatogás közepette sem zsiabdott el, következett a hanyatlás korszaka. A nemzet el volt lankadva anyagilag és szellemileg. A hosszú harcokban megfeszült idegeket álmos bódulás fogta el, melynek következetes kifejezője lett a rohamosan hanyatlott irodalom.

A szatmári békekötés után Bessenyei föllépésig irodalmunk valóságos tespedésbe süllyedt. S midőn Bessenyei fölemelte szavát, minek a nyomdokán haladt? A francia klasszikus iskolán. A francia klasszikusokat utánozta színműveiben, akkor, midőn Diderot már polgárjogot adott a polgároknak a színpadon, midőn a mesés alakokat leszorítani kezdék az életből vett alakok. Mindamellet nem tagadhatjuk meg Bessenyeitől a jó érzéket, melylyel a nemzeti irányt nem hagyta figyelmen kívül s igyekezett a magyar életből vett alakkal mint p. o. Pontyival magyar izt adni darabjainak. De ez inkább csak tapogatózás volt. Ismét azzal a jelenséggel találkozunk tehát, hogy Magyarország egy egész korszakkal jár hátrább a Nyugatnál.

Annál meglepőbb a legújabb fölfedezés, egy Bessenyei előtt, a hanyatlás korszakának végén irt népies színdarab, melyet úgy látszik, most, közlése után is alig méltattak figyelemre, pedig népszínművünk történetében nevezetes pontot képez.

Dr. Váli Béla, színeszetünk történetére vonatkozó adatokat kutatván, a m. tudom. akadémia kéziratárában, 1765-ből egy magyar népies közjátékot talált, melyet alakjára és nyelvezetére nézve a magyar népszínmű alapjának lehet tekintenünk.

A mű, melyet fölfedezője egyszer bohózatnak mond, majd népszínműnek nevez el, mint azt maga is magyarázza, közjáték, talán a spanyol entremeses és angol interludeok példájára, de mindenestre a német farsangi játékok hatása alatt keletkezett. Szerzője, Borss Dániel pálosrendi szerzetes, maga nevezi „Intermedy”-nek, vagyis köz-

játéknak. Ugyancsak Bors „Omnia Vincit Amor” tragédiájának felvonásait, úgy, hogy a latin szövegű dráma 2-ik felvonása után a magyar darab első felvonását, a latin dráma 3-ik felvonása után a magyar darab második felvonását játszották; a magyar darab utolsó felvonása a latin darab 4-ik felvonása után került színre.

E közjáték nem egységes esekvényű darab, jöllehet a szerző egygyé fűzi a felvonásokat az által, hogy ugyanazokat a személyeket szerepelteti, s velük hajtja végre az egymással szervi összefüggésben nem levő három rendbeli esekvényt. Innen van az, hogy minden felvonást önállóan lehetett betoldani a latin dráma felvonásai közé. Minden felvonása egy bohózat in nuce. Népszímműnek, szorosabb értelmében véve, nem nevezhetem. Alakjai ugyan félig-meddig népi alakok volnának, ármális parasztnemesek, de nem ritkán eltévesztik a népies természetesség hangját, s ilyenkor, bár a nép nyelvén, sőt gyakran pórias nyelven beszélnek, beszédjük olvasásközben nem egyszer oly hatással van ránk, mintha uri emberek beszélnének betanult paraszt nyelven. A szerzetes-szerző úgy látszik, oly jól értette a paraszt-frazeológiát, mint modern népszímműíróink közt akárhány, a nélkül, hogy a nép gondolkozásmódjába behatolni s azt következetesen végig vezetni tudta volna.

De a nyelvezet, melyben a népies szólásmódok sok új fordulatát találjuk, valamint a darab formája, a dalokkal közbeszótt szöveg, felbátorít annak kimondására, hogy a magyar népszímműnek ez lehetett volna talpköve, ha nyilvános színpad hiányában feledékenységbe nem merül, ha íróink, a kik szímművek alkotásával próbálkoztak, mintául veszik és tovább fejlesztik ezt a formát, melyet azután idegen mintákra, évtizedekre terjedő forrongás után hoztak csak létre.

A nemzeties iránti érzék, mint említettem, megvolt Bessenyeiben is, és ki fogom mutatni, mily mértékben nyilatkozott már az első magyar színjátszó társaság előadásainak megkezdésekor. Ápolta a nemzeti érzületet a népies költő-iskola, melynek irodalmi művei közül több szolgált anyagul későbbi népies szindarabjainknak, mint Fazekas Mihály Ludas Matyija, Gvadányi Nótáriusa. A magyar népies elemnek a színpadra hozása 1790-től fogva állandó törekvésük lett íróinknak, csak a formát nem találhatták meg, melyben azt önállóan érvényesíthessék. Ime, itt volt egy forma, az Intermedy. Különös és a mellett sajnálatos, hogy íróinkra nézve teljesen elveszett. Irt-e Bors hasonló darabokat, nem tudni. De ha nem is irt, mondhatni, vétek volt tanítványaitól, hogy porladni hagyták a kéziratok lomjában, s ezzel több mint fél-századra bevágták a népszímmű haladásának útját.

Az „Intermedy“-t szintén tanulók játszották. Szereplő személyei: Berencze az apa, ennek leánya, a kérő, a bíró (maga a ludí magister, pater Bors), Berencze felesége és egy szabó. A személyek nevei és az utasítások latinul irvák.

A szerkezet szerfelett laza. Minden felvonás jóformán önálló lévén, exoziczióról szó sincs; a bonyolításnak is csak nyomai-val találkozunk, a jellemrajz halavány, alig hogy megkísérli a szerző, a férj (előbb

kérő) által nejeire és vele az egész nő nemre tett általános szatirikus célzásokon és a szereplők által önmagukra vonatkozólag mondott megjegyzéseken kívül alig találunk egy vonást, mely a jellemrajz domborításához hozzájárulna. De úgy látszik, ez nem is volt célja a szerzőnek, pusztán védem hangulatkeltség végett írta meg a tragédiája közé ékelendő közjátékot.

Az első felvonás a már vén lány dalával kezdődik. Sajátságos, hogy szerzetesek vezetése alatt álló ifjak szájába ilyen trágár dalt adott a szerzetes-író. Maga a trágárság nem keltett megütközést, ha figyelembe vesszük a kort, melyben a darab íratott. A mult század irodalma, kivált a német irodalom, melynek hatása irodalmunk ujjáébredése korától kezdve hamar és nagy mértékben lesz érezhető íróinknál, még nem tudta a trágár gondolatokat francia finomsággal elleplezni.

Akad is egy kérő, Kocsonya Mihály, nemes ember, a ki messze földről jött el a hírét hallotta leányért. Az apa körmönfont mondásban adja tudtul a kérőnek, hogy a leány feje már rég megérett a bekötésre.

PÁTER: Hogy oly vénecske volna, nem mondhatom, mert jól emlékezem reá, hogy mikor a francia és a bavarus ellen adtuk volna insurgenseket, több gyermekem nem lévén, ezen leánykáról azt mondtam: hogy bárcsak férfiú volna, nem kellene magam helyett mást fogadnom.

A népies mókázó kedvnek és a különben népünknel ritkábban előforduló élénk szójátéknak jeles példáját látjuk az alábbi párbeszédben.

A kérő elmondja, hogy már ifju korában hallott a leányról, de apja akkor igen rátartó volt; úgy gondolja, most hamarabb megalkudhatnának. Erre a következő párbeszéd megy végbe az atya és a kérő közt:

PÁTER: Volna okom ugyan, hogy most még jobban reá tarthatnám magamat, leányomat, mert nem tudja-e kend, hogy menél tovább neveljük a csikót, annál jobb áron szoktuk eladni.

PROCUS: Annál már igazabb sincs, hogy ha úgy neveljük, hogy meg ne vénhedjék, — biz a leányasszony pedig már vénecske.

PÁTER: De azt épen meg nem engedem, hogy az én leányom vén kecske legyen, egy kevésse ugyan koros, de ugyan minde-nestül ma sincs 38 esztendőnél idősebb.

PROCUS: Az valóban nagy idő, hiszen annál a mentém is, mióta csak én hordozom, régibb. Hogy ha annyi gratiam volna, hogy tekintetre vehetném.

PÁTER: Meglehet, mindjárt. Hallod-e anyjuk?

PROCUS: Tehát vannak-e magzati a kis-asszonynak, hogy anyjuknak nevezi Berencze uram?

PÁTER: Guta lelkét van, hol vette volna? az anyját kiáltom. Te asszony! Gyözte be!

Ez a példa is mutatja a közjáték erőteljes, népies nyelvét, melybe csak itt-ott hangzik bele egy idegen szófüzés diszharmóniája. Midőn olvassuk, oly hatással van ránk nyelve, mint Pázmánynak és követőinek meg a protestáns vitázóknak dús erejű, népies magyar nyelve. A magyar írott művek nyelvének e korban okvetlen népiesnek kellett lennie; csak később keletkezett a rosszul felfogott külföldi műveltség befolyása alatt egy finomabb, de egyuttal színétől, erejétől megfosztott irodalmi nyelv. Korunk-

ban is még erősen uralkodik az irodalom művelőinek legnagyobb részénél az a téves nézet, hogy az irodalmi nyelv és a népies nyelv két külön fogalom. Az író, ki egy kevésbbé ismeretes, de jó s talán bizonyos fogalom tökéletes kifejezésére egyedül alkalmas népies szót használ s akar ekképen a nyelv közvagyónává tenni, népiesség hajhászásával vádolják. Feledik, hogy a népies írók az ismeretlen, vagy jobban mondva a régibb népies művekkel együtt feledésbe merült szavak által tették a nyelvet gazdagabbá, festőibbé. Mert nálunk a népi nyelv egy az irodalmi nyelvvel; a ki a nép által használt, bár rikábban előforduló szavakban (talán éppen azért, mert csekély szókészlete miatt nem éri azok jelentését) izléstelen-séget lát s kiirtandóknak tartja azokat; szegényíti, tehát rontja, színtelenné teszi a nyelvet. Nálunk alig van tájnyelv. Annak a néhány tájnyelvnek is oly csekély a különbözősége (leginkább csak a kiejtésben van köztük eltérés), hogy mint az irodalmi nyelvtől különvált nyelv számba sem jöhet. Egészen más a viszony a német irodalmi és a népi nyelvnek, a francia irodalmi nyelv s a patoisok, valamint a számtalan apró vidékekre szakadt olasz tájnyelvek és az egységes olasz irodalmi nyelv között. E nemzetek mint különböző, törzslakókból és bevándorlottakból alakult népek kénytelenek voltak a sok tájnyelv fölé a közmege-értés végett irodalmi nyelvet teremteni; nálunk ellenben az irodalmi nyelv a népi nyelvből fejlődött rendszeres megtisztulás processzusa által, a minék kiinduló pontja a tisztai, mint legtisztább nyelvjárásnak uralomra jutása volt. Az irodalmi nyelv lényegileg egy a népi nyelvvel; saját gazdagítására tehát föl kell használnia minden alkalmas szót, melylyel a nép él.

A népiesség nem a szavakban, hanem a gondolatformákban rejlik. A főnebb között példákban láttuk, hogy a népies gondolkozásmódot mily jól eltalálja a közjáték szerzője. E mutatóvány után ítélve, meg volna ezafolya előbbi állítom, hogy a szereplők beszédje oly hatással van ránk, mintha uri emberek beszélnének betanult paraszt nyelven. De már a következő párbeszéd az anya és a kérő, illetőleg férj közt ez állításom mellett bizonyít. Azt mondja ugyanis az anya: „kérem csak egy kevés várakozással lenni, míg jobban felöltözködik, mindjárt leszen szolgálatjára;” a kérő pedig: „Szívem ficzkándoza örvendez kincsem leány-asszonykám, hogy vagyon szerencsém drága személyének tisztelésére és udvarlására;” majd ismét az atyának leányához intézett beszéde zökken ki a népies hangból. A felvonás végén a kérő hátára kapja menyaszonyát (valóságos Hanswurst-komédia), s elviszi, miközben a leány felsikolt: „Jaj, part üsse meg jó uram, hát nincs kendnek más alkalmatossága?”

A második felvonás egy régi (véleményem szerint valószínűleg az olaszból hozzánk származott) adoma parafrázisa.

A férj vádolja magát neje előtt, hogy embert ölt, fejét elásta a kertben a diófa alá. Kéri nejét, ne árulja el. Ez esküdözik, hogy előbb visszafolyanak a folyó vizek s előbb megszólamlanak a kősziklák, hogysem azt valakinek kinyilatkoztassa. Alig teszi ki lábát a férj, betoppan a szomszédasszony. A nő elfecsegi neki a titkot. Ez bátorítja, ne törődjék vele, mert legalább könnyű

szerrel megszabadulhat az urától, a ki mint ő mondja, sátán természetű. (Csakhogy e sátántermészetből semmit sem látunk.) A szomszédasszony értesíti a bírót, a ki megjelen és megértvén a vádat, elfogatja a férjét, a ki keserves dalban mond maró szatirát az asszonyokra:

Az asszonyt a férj kiküldi a kertbe, hozza be a fejet. Az asszony borjufejét talál. A gyilkosságot a férj csak neje szavatartóságának kipróbálása végett közölte. A népies mókázás ismét felcsillan a felvonás végén:

MARITUS (Férj): Megvallom édes búrouram, nem az én borjum volt: ime bizonyosságom a feleségem, hogy soha borjunk nem volt.

UXOR (Nő): Bizony nem volt.

MARITUS: Azt sem tudom, mely tehéné volt, hanem tegnap kocsin mentem az erdőre és az uton feküdt, én észre nem vevén, összegázoltam, hogy pedig kárba ne veszen egészen, a fejét elvágтам és elhozám.

JUDEX (Bíró): Mhü — Mhü; mintegy melő idősz lehetett a borju?

MARITUS: Alkalmasan lehet már egy esztendő.

JUDEX: Ó ha ugy van, Kocsyonyá uram szabad ember... Esztendő borjunak lehet már annyi esze, hogy kocsit látván, félre tér az utból.

A felvonás az asszony tépázásával végződik, amin akkor bizonyosan jót nevettek.

A harmadik felvonásban meghalt az asszony. Agyon itta magát. Erről a jó tulajdonságáról is csak most értesülünk. Megjön a nő atyja, meg az anyja; az utóbbi, midőn hallja, hogy leánya meghalt, felkiált: „Jaj pogány ha megölted az én egyetlen gyönyörűséges Diánámat! Itt már egészen letér a népies utról; csak a kántor bucsuztartó nótája népies és trágár egyuttal.

A bucsuztató után feltámad az asszony s pálinkát kér. A férj nem akarja hinni, hogy ő testestestől-lelkestől s megveri.

Maritus: Soha nem hiszem, hogy az ördögök visszaesztettek volna, míg meg nem tapogattam a hátadat, mert én azt hallottam, hogy a léleknek se esontja, se teste niesen.

UXOR: Bizvást édes uram, csak azután öntözd meg szegény torkomat.

S a felvonás ismét nagy verekedéssel végződik.

A német farsangi játékok befolyását lehetetlen föl nem ismernünk e színjátékban: cselekvény jóformán semmi, de annál több verekedés.

DR. SZIKLAY JÁNOS.

IRODALMI HIREK.

— A KISFALUDY-TÁRSASÁG ezidei utolsó ülése szerdán kevés vendég, de a rendesen valamivel több tag jelenléte mellett tartott meg. Gyulai Pál megnyitó szavai után Beöthy Zsolt titkár jelenté, hogy Szeged város polgármestere a társaságnak is megküldött, egyet amaz érnek közül, melyeket a város a király látogatása emlékére veretett. Továbbá közölte azt is, hogy Anglia egyik előkelő irodalmi egylete, mely mindig meg szokott emlékezni a Kisfaludy-társaságról, az idén is megküldte neki folyóirataink teljes gyűjteményét. A fölolvások sorát Degré Alajos kezdte meg egy jóízű hümorral irt karczolatallal, mely egy öreg földesúr mulatságos történetét tárgyalja, midőn 30 év multán Pestre jön és az elnémetesedés láttára azt hiszi, hogy unokaöcsese Bécsbe esalta. A takaros munka megtap-

soltatása után Tóth Lőrincz sikerült epigrammákat olvasott fel, melyek jó ötletei gyakran hangot kaczajra fakasztották a hallgatóságot. Utána Beöthy Zsolt olvasta fel »Bánk-bán vétség«-t című gyönyörű aeshetikai tanulmányát, mely nagy munkájának »A tragikumról« egy fejezetét képezi. Beöthy felolvasása nagy hatást tett a közönségre, hisz Beöthy egyike ama ritka írónak, ki tudományos alaposságot, komoly mélységet vakító stylussal és szeretetreméltó előadással tud összeegyeztetni. Ezzel az ülés véget ért.

— »TWIST OLIVÉR«-t, Dickens Károly híres regényét Pierre Decourcelle fiatal francia író drámának dolgozta fel és azt a jövő idényben az »Ambigu színházban fogja előadni.

— TAGLIONI MÁRIA, a nem rég elhunyt híres tánczos emlékiratainak kiadása iránt most folynak a tárgyalások. Az emlékiratok kéziratát egy marseillei közjegyzőnél van letéve, a ki egyszersmind a végrendeletnek is őrzője. A mint mondják, az emlékiratok igen sok érdekes részletet tartalmaznak a párisi, bécsi és berlini társadalmi életből a 40-es években, szintűgy sok adomaszerű elbeszélést a belga udvari élet köréből. I. Lipót idejében.

A ZENE MEGŐRZÉSE, ÁPOLÁSA ÉS TOVÁBB FEJLESZTÉSE A BENCEZÉSEK ÁLTAL.

(Befejező közlemény.)

III.

TOVÁBBI FEJLŐDÉS.

MIután a középkor egész tartamában az egyházi és szerzetes személynzet volt majdnem kizárólag az, mely a művészeteket és tudományokat a végenyészettől megóvta, a zene fejlődésének nyomait is csupán a zárdákban követhetjük. Az akkori a régi görög zenetheorián alapuló hangszervezet a középkorban legelső sorban a bencezések által lett fejlesztve. Auxerri Remigius előbb szerzetes St.-Germainben, később a 893-dik év körül zenetanár Rheimsben a Capella Martionus zeneművéhez irt magyarázatot; Regino trieri apát irt egy „Epistola de harmonica institutione“ című művet. Első rangú zenész volt Huebald szerzetes a saint-amandi zárdában Elhnon flandriai városban. Ő a következő műveket írta:

1. Liber Ubaldi peritissimi musicii de harmonica institutione.
2. Divisio monochordi.
3. Alia musica.
4. De mensuris organiarum fistularum.
5. De modis et tribus symphoniis.
6. Huebaldi monachi elnonensis musica enchiriadis 3 partes.
7. Commemoratio brevis de tonis et psalmis modulandis.

Legnagyobb érdeme azonban az volt, hogy az eddig szokásos *Neumák* helyett, melyek vonások, pontok és horgocsakból állottak és oly határozatlanok voltak, hogy minden éneknek más olvasott ki belőlök, egy rendezett zeneírás alkotását kísérlette meg; ezélt ugyan még nem ért, de úttörő volt és megadta azon alapot, melyen a többiek

tovább építeni bírtak, így Szent Oddo clug-nii apát (meghalt 942) és a regensburgi Otker.

Igy elértünk a XI-ik század elejéig, midőn azon nevezetes benezés lépett föl, a ki a zende fejlődésének a legnagyobb és legtar-tósabb lendületet adta és a kinek neve ünnepe lesz mindaddig, míg zenész létezni fog, ez pedig *Arezzo* *Guido*. A X-ik század végén Arezzóban születve a Ravenna melletti *Pomposa* benezés zárdában nevelkedett és az elmélet és gyakorlat terén kitűnő zenészsze képeztetett ki. A zenetanítás és hangjegyzés módozatának nehézségei és tökéletlenségei serkentették őt valamely maradandó practicus módot kitalálni. Hosszabb gondolkodás után sikerült is neki a hangjegyeket *négy vonal* közé, fölé és a vonalakra írni; így adta meg legelőször *Guido* minden hangnak az ő maradó helyét, melyet mindenki egyenlőn olvasott és a beosztás után értékesített. Ezen világra szóló találmány, melyből azután később az ötsoros hangjegyzés fejlődött ki, Guido által 1028-ban már annyira ki volt fejlődve, hogy XIX. János pápa Arezzo *Guido* Rómába hivatva ezen meglepő találmányról magának személyes meggyőződést szerzendő. Irt azonkívül Guido kilenc nevezetes zene-elméleti művet is. A Guido által megállapított rendszeres és biztos zenejegyzés hozta magával, hogy a XI. században az egyházi ének fénykorát élte mert csupán Guido találmánya által lett lehetséges a compositio és a hangjegyek oly módon való írása, melyet mindenki egyenlőn olvasot, nem pedig csupán találmányra, mint a *Neumák*.

Nem ezikkorozat, hanem kötet kellene arra, hogy felsorolhassuk a XI-ik század-beli egyházi zeneszerzőket, és csak IX. Leo pápát, előbb benezés azután touli püspököt említhetjük föl, a ki elméleti műveket és gyakorlati zenét irt; továbbá *clairvaux* Szent-Bernátot.

A zene Guido találmánya által közbirtokká válva, behatott a női zárdákba is és ruppertsburgi *saint Hildegard* († 1179) hiven zenedarabot irt, többi közt egy a szent történetből vett *melodramát*, mely ugyan nem a templomban, de egyházi ünnepek alkalmával adatott elő. Tudvalevő dolog, hogy az egyházi zeneművekből fejlődött ki később a dalmű és így szent Hildegard mondható az opera ősanjyának.

A XII-ik és XIII-ik században már a világiak is kezdenek a zenével foglalkozni; de a vezérszerep még mindig a szerzetesek kezében maradt, és ezek is már világiabb fordulatot adtak a zenének, így Guéranger Prosper apátról azt olvassuk, hogy a finale és dominante ügyes kezelése, egyes hangok nyújtása vagy rövidítése által a melodia változatosságát fokozta, de itt már nem csak az egyhangú énekkel van dolgunk, hanem a quart és quint alkalmazásával is; hangsoportok és melismák alkalmaztattak és octávfütemekkel itt találunk legelőször.

Felemlítettük már előbb, hogy különösen a sanct-galleni zárdában lett ápolva a hangszerzene is, és már 1054-ben olvasunk a hangszer kezelés elméletéről és az orgona sipok méreteiről.

A szép írók »kalligraphok«, akik eddig csak a szövegeket látták el disz kezdőbetűikkel, lapfő és barázdákkal, már most a hangjegyírásra is adták magukat. Az ein-

siedelni zárda bir egy ily régi codexsel; a híres Sanct-Galleni antiphonarium az ottani könyvtárban gyönyörűen van írva, de a legszebb hangjegvirást pergamenten a XII-ik századból a bodlei könyvtár bírja Oxfordban.

Ugylátszik hogy nemsokára a zenészetű fák a felhőkbe nőttek, vagy is más szóval a templomi ének egy kissé nagyon is vig kezdett lenni; mert úgy találjuk, hogy 1322-ben XXII-ik János pápa szigorú rendeletet adott ki a püspököknek, apátoknak és zárdafőnököknek, melyben cánoni büntetések terhe alatt rájuk parancsolja a zenét az egyházi jellege korlátain belül tartani.

IV.

A BENZÉSEK ZENÉSZETI TEVÉKENYSÉGE AZ UJKORIG.

A mint az előbbi szakaszban mondtuk, már *Arezzo* *Guido* messzeható találmánya új életet öntött a zenébe; nemsokára utána Cottonius János és Admonti Engelbert jelentést tesznek arról, miszerint a többhangú ének a zárdákban miveltek; Franciaországban már a Déchant (discantus) és a faux-bourdon ének-diszletek is jönnek alkalmazásba.

A XIV. század folyamában a zene általában, különösen pedig a benzéseknél nagy haladásnak örvendett. Chur Constanz, Sanct Gallen, Pfäfers és Dissentis 1330-tól 1358-ig oly zárdafőnököket kaptak, kik mindannyian az énsiedelni zárdáiskolában nyerték kiképzettetésüket mint zenetanoncok.

Olaszország és Dél-Franciaországban, mely utóbbi a provençal énekesek által amugy is az ének hona volt, a Guido utáni reform nagy tért nyert.

Az akkori énekmódok közül különösen a sempringhami zárda följegyzéseiből a következőket ismerjük:

Decentus = discantus, dechant kéthangú ének volt, melyben az egyik az alapkar, (cautus firmus) a másik pedig a diszitett, vagy hasonló al- és felhangot vitte.

Fausetum = falsett, »Altissimi vocibus« mert akkor nagyon kedvelt volt a magas ének.

Hoquetus = pipet, kettős ének, melyben az egyik hang csuklásszerű pausák által volt félbeszakítva. Más szokásos ének- és zeneszerzési fajok voltak:

Conductus, triplum, motettum, stb. Ugyanez időben az orgonaépítés is haladásokat tett. A sípok »registerek« által voltak már osztva és három octávára terjedtek, sőt a XV. század elején azt olvassuk, hogy György apát Salemben 1441-ben egy nagy orgonát építtetett: »fecit fieri maius organum, cuius maxima et mediocima fistula habet in longitudine 28 pedes, in circumferentia spithamas quattuor.« Az 1391. évről azt olvassuk, hogy a reichenbachi zárdában, a felső Pfalzban egy Engelhardt nevű szerzetes híres orgona-építő volt. A XV. században Parmai Anselm, Fuldai Ádám és Keck János Tegernseeben voltak a zeneterén magukat kitüntettet benzészek. A XVI. században, midőn a többhangú ének nagy dícsőséget aratott, *Palästrina* és *Orlando di Lasso* zeneszerzeményei által a polyphon ének a kolostorokban is nagyban ápolatott, a mire az azokban fennálló ének-tanoncz intézetek alkalmat nyújtottak. A XVI. századbeli zeneszerző benzészek között nevezetesek Ullrich herczeg apát Sanct-Gallenben és ennek védnöksége alatt *Barba-*

rino Lupo született olasz, aki az ottani zárda számára 2 kötet polyphon zenedarabot írt, melyek még most is őriztetnek, a st. galleni könyvtárban. Rainer Jakob karigazgató a weingarteni zárdában († 1606) fiu korában tanulta a zenét és éneket és annyi tehetséget mutatott, miszerint az apátok anyagi segílyt nyújtottak neki a további zenészetű kiképzetésére és ő ezt Orlando di Lasso vezetés alatt nyerte is; Rainer művei a XVII. században az első rangnak közé tartoztak.

Ámbár a XVII. és XVIII-ik század folyamában a zene tökéletesen átment a világi kezeibe és a viszony teljesen megváltozott, mennyiben világiak írtak az egyház számára miséket, oratoriumokat, requiemeket stb. a benzészek még sem szüntek meg a zenét folytonosan ápolni, sőt midőn a könyvnyomdászat annyira tökélyesbítettett, hogy a hangjegy nyomtatás is lehetséges lett, a benzészek felhasználták ezt a kar-ének könyvek sokszorosítására és a sanct-galleni, énsiedelni, tegernseei és kempteni zárdanyomdákban készültek ilyenmű hangjegykiadványok.

Ezen kiadványokat felsorolni nem akarjuk, mert a nekünk szánt tér sem engedné és csak egy díszkiadványt említünk fel, mely párját ritkítja és ez: »*Psalterium monasticum benedictinum* Bruxellis 1782 apud Franciscum Stertevens.«

Imperial nagyságu papíron, commune sanctorum és hymnitiusus anni-val nagy négyszög hangjegvirásban.

Nem lesz érdektelen a régibb iratokból felemlíteni a kremsmünsteri zárda hangszer inventariáját, amidőn 1739-ben pater Nonnosus Stadler vette át a zeneigazgatósgot s pedig: négy clavi cymbola, tizenhét hegedű, 2 félhegedű és egy pásztorhegedű (Schalmeigeigl) 6 violon, 2 fagott-hegedű, 2 viola d'amour, 4 violetta di gamba, 2 fél gamba, 3 egész gamba, 4 bassette és 1 baryton, továbbá 4 violon, 2 theorba, 1 hárfá, 1 nagy és egy kis lyra, egy chytara, 2 mandorae, 6 régi és 6 új alakú trombita, 4 vadászkiürt, 3 cornetti, 1 nagy cornett, 3 cornett mutti, 12 különféle hangú hautbois, 2 ősrégi hautbois, 11 fagott, 2 puszpáng clarinet, 4 alhang fuvola (Bassflauten) egy pár puszpáng és 1 pár közönséges fuvola (ordinäre Flauten), 1 pár angolhangú fuvola, 1 pár egészivar fuvolácska (»Elfenbeimerne Flettl«) 3 fleüte traversier, 1 tilinkó (Schwegelpfeifen); 4 görbekürt, 1 acél cymbel, 1 régi clavicord, 2 fékvő és 3 álopositiv, 1 regál, 3 pár üst, dob és 7 harsona és ezekhez egy utasítás »appropriati per cantare et sonare d'ogni sorte di istromenti. Amint ezen inventariumból látjuk, az akkor szokásos hangszerekből ma már kevés van használatban. Amit ezentul közölhetnénk, összeesik azzal ami a világi zenéről és zeneszerzésről mondható és csupán annyit akarunk constatalni, miszerint a benzészek közel 1400 év óta nem szüntek meg a zenét ápolni és ez mindenesetre el nem tagadható érdem. Végül fel akarjuk említeni azon magyarhoni benzészeket, akik a jelen század folyamában a zene terén működtek.

Mindahárom itt felsorolandó szerzeti tag a *pannonhalmi* házhoz tartozott és pedig: Pater Marcus Joannes Kovács, szül. Bársonyosban 1782. jan. 15-én, megh. 1854. decz. 8-án; írt művet a templomi énekről.

Pater Antonius Ignatius *Nyulasi* szül. Székesfehérvárott 1820. január 19-én él még jelenleg is, működik a költészet terén és írt 1865-ben ily című művet: »*Cantica pro variis occasionibus quatuor vocibus descripta.*«

Pater Angelmus, Josephus *Öcsényi* szül. Sopronyban 1848. deczember 13-án, írt »*De musica sacra*« című művet. Legvégül kedves kötelességemnek tartom e helyütt hálát nyilvánítani pater *Kinter* Maurus urnak a raigerni zárda könyv- és irattárnokának, aki értékes adatokkal szolgált e cikksorozat megírására.

HEKSCH F. SÁNDOR.

ZENÉSZETI HIREK

~ OPERÁKNÁL jelenleg *Reich Irma* kisasszony folytatja vendégszereplését, forma szerint, mert hiszen már tavaly óta állandóan van szerződötve az új operabáz számára primadonnának. Első fellépte, »*Carmen*« operának czimszerepében semmiben sem változtatta meg azon nézetünket, melyet már tavalyi vendégszereplése után alkottunk a cseh énekesnőről. Hangja, bár meglehetősen átható és eléggé nagy terjedelmű, a magasságban kellemetlen éles csengést árul el, a mi a hanyatlásnak jele szokott lenni, a közép regiszterben pedig tompa, erőtlen, a bensőségnek pedig teljesen híján van. Az alhangok erőltetett producálása szánalmat gerjeszt a hallgatóban. *Carmen*nek alakításáról egy napilapunk azt jegyezte meg, hogy így még sohasem látták a mi színpadunkon. Igaz, ilyen nyersen, ilyen visszataszító modorban még nem mutatták be. *Reich* k. a. *Carmen*-je nem egyéb mint a durva ledérség inkarnációja. Ha ez is jogosult izlés a színpadon, akkor a kritikának ninesen többé hozzá. A realisztikus színezés után való lázas hajhászásban tökéletesen elejtette szerepének lényeges kiegészítő vonásait. Hogy egyet említsünk, midőn a második felvonásbeli kettőben José-t magához esábitja, amaz édes dallam (»dans les montagnes«) mely ezen átmenetet jelzi, egészen elmosódott az ő előadásában. Magát a szerepet tovább elemezni, a hibákat részletesen felsorolni nem tartjuk érdemesnek, mert nem szeretünk hiábavaló dologba belekezdeni. Az opera igazgatósg *Reich* kisasszonyt már végleg szerződötve, a *függelen* sajtónak véleménye, óvása ellenére — talán épen azért, mivel olyanok ellenezték, kik nem állanak az intéző személységek zsoldjában. Ez tehát befejezett tény és így késő lenne ma új primadonnáknak előnyeit és fogyatkozásait latolgatni, vagy jó tanácsokkal szolgálni, melyeket ő úgy sem fogna megérteni. Hogy pedig a mi operáigazgatósnak mennyire szerencsétlen az ő dispositióiban, azt nemcsak *Reich* k. a. szerződötésével, hanem egy másik szerepében is újlag bizonyította, midőn *Micaela* szerepét *Spányi* kisasszonyra erőszakolta. Ugyan hol a világon adják ezt a szerepet egy *Fidelio*, *Ortrud* s más hasonló jellegű szerepekre hivatott énekesnőnek? Nem is szólva arról, hogy *Spányi* k. a.-nak temperamentuma, művészi természete egészen más szerepkörre utalja, mint az érzélgős, holdvilági sentimentalizmussal telt *Micaela* szerepére, melyet természetesen rosszul kellett adni. Nem az énekesnő botlása volt, hanem azoké, kik rövidlátásukban reáparancsolták.

~ MAGYAR DALOK AZ 1885-KI KIÁLLÍTÁSON. Gaál Ferenc fiatal zeneköltő a jövő évi orsz. kiállításra egy igen érdekes művet fog beküldeni, melyen jelenleg serényen dolgozik. A mű 1810—1830-ik évből való magyar dalokból fog állani, melyek a jelen kornak megfelelő átiratban fognak megjelenni. Gaál Ferenc — amint halljuk — az Ábrányi Kornél által készített zenealbumban is részt vesz »Feljött a hold» és »Mikor én még kis lány voltam» című két dalával.

~ A KIRÁLY-HYMNUS. A »Pesti nemzeti dalkör, engedve a közönség kívánatának, Szonyori Károly karnagy »királyhymnus»-át az ő személynél vezetés mellett pünkösd hétfőjén, június 2-án a Vigadó termében délelőtt 11 órakor ujjal előadja. Hogy a közönség a királyhymnust minél inkább megismerhesse és megítélhesse, a dalkör ez alkalommal be fogja mutatni először annak fődalát egy hangon, azután pedig teljes karban. A hangversenyen egyéb darabokat is fognak előadni. A tiszta jövedelem a hírlapírók nyugdíjintézete javára fog fordítani.

~ A ZENETANÁROK ORSZ. EGYESÜLETE tegnap tartotta meg közgyűlését. Első sorban felolvastattott Haynald bíornok-érsek levele, melyben Sággy Józsefet bizza meg az elnöki teendővel. Ezután felolvastattott a titkár és a pénztárnok jelentése, mely utóbbinak kimutatása szerint az egyesület, dacára annak, hogy igen sok beteg tagot segélyezett, 2422 forint fölött rendelkezik. Ezután az orsz. nyugdíjintézet ügye tárgyalattott. Többek hozzájárulása után határozattal kimondattott, hogy az egyesület megígéri erkölcsi támogatását az esetben, ha a nyugdíjintézet megalakulna. Indítványt tetettek továbbá, egy országos zeneműtár létesítésére nézve, mely eszmét a közgyűlés magáévá téve, az ügyet a további intézkedések megtétele végett a választmányhoz átteni határozta.

~ PAULI RIKARD ÉS RAUSCH KÁROLY múlt vasárnap zeneestélyt rendeztek tanítványaikkal. A műsor első pontja Thomas Hamlet-jének egy kettőse D'Oliva Irma k. a. és Takács úr előadásában élénk tetszésben részesült. Oliva kisasszony hangja kis terjedelme mellett is képes szép hatást elérni, miután az igazán kintő iskola és az előadás őszinte és izlésesen értelmes volta igen kellemesen felelteti a természet kissé fogyatékos adományait. Takács úr már otthonos a hangversenytermekben és gyakran említettük csengő boritonját, mely szép jövőt helyez a fiatal énekes számára kilátásba. Mióta a múlt évben a színésziskola operaosztályának vizsgáján hallottuk, úgy hangja mint iskolája igen örvedetes haladásnak indult. Oliva kisasszony Mihálovics egy dalával is sok elismerést aratott, úgy szintén Atztaller Irma kisasszony Schumann és Liszt szépen előadott dalával. Az említett előadók mind Pauli Richard úr tanítványai, kiken igen előnyösen lehetett a tapasztalt és képzett tanár módszerét észre venni. Rausch Károly úr tanítványaitól mindig többet szoktunk várni mint más hétköznapi »majszterek» nagy ügyvel-bajjal präparált discipulusaitól. Ami Rausch úr tanítványait főképp jellemzi, az a felfogás önállósága és a technikai kivitel precizitása. Várakozásunkban ezuttal sem csalódtunk. A Wagner, Liszt, Chopin, Mendel-

sohn és Moszkovszky szerzeményeiből gondosan összeállított műsort Berndt Mariska, Kreische Irma, Rauchbauer nővérek, Steiner Janka, Lippert Teréz, Weinfeld Fülöp, Nagy Sándor, Winter Fülöp és Steiner Győző igen csinosan sok helyt bravourral játszották le a jelen volt szép közönség rokonszenves elismerése közt.

~ AZ ORSZÁGOS DALÁRÜNNÉPÉLYRŐL. Vay Béla b. Borsodmezei főispánja a dalárünnépelelyt rendező bizottság megkeresésére elfogadta a Miskolcon rendezendő dalárünnépelely díszelnökségét és erről Bartay Ede zenedei igazgatót levélileg értesítette.

~ A SOPRONI FÉRFIDALEGYLET »Dalfüzér» a pünkösdünnep alatt üli meg fennállásának 25 éves jubileumát. Ez alkalommal szolgálunk a viruló és hazafias egyesület multjából következő adatokkal, melyek alkalmasak a soproni dalegyelet iránt a legmelegebb rokonszenvet kelteni és az ünnepelely programjával, hogy a távoleső testvér-egyletek figyelmét felhívjuk a szép ünnepelelyre és alkalmat adjunk a magyar dal valamennyi művelőinek, hogy rokonszenvek nyilatkozataival emeljék a soproniak dalárünnépelelyét. A soproni dalegyelet »Dalfüzér» az 1859-ik évben alapított *Altdörfer Keresztály* a helybeli evang. község karnagya által. Az egyesület jelenleg 50 működő és körülbelül 300 pártoló tagja van. Ez idei karmestere *Büttl János* tanár. Az egyesület 1863-ban tartotta az első magyar dalárünnépelelyt, a melyen körülbelül 600 dalár vett részt az osztrák-magyar monarchia minden részéből. Kirándulásokat tett az egyesület Budapest, Bécs, Grác, Kis-Márton, Kőszeg stb. városokba. Ezeket juttatott jótékony célra, többek közt *1875-ben a budapesti árvizkárosultak javára 1423 forintot*, 25 éves örömműtár június hó 1-én és 2-án tartja, melyen következő városok és helyek dalegyeletei fognak vendégek részét venni: Budapest, Baden, Csorna, Kőszeg, Harka, Hernals, Liesing, Loesmand, N.-Márton, Neunkirchen, Ottakring, Penzing, Pozsony, Győr, Szombathely, Magyaróvár, Bécs, Baalf és Bécsújhely. Az ünnepelely sorrendje következő: *I. Nap* 1. Reggel 5 órakor riadó. 2. A vendégek fogadtatása. 3. Ünnepelelyes bevonulás a Széchenyi-terre, hol a vendégek üdvözöltetnek. 4. A vendégek elszállásolása. 5. Közéled a tornacsarnokban 1 1/2 órakor. 6. 7 1/2 órakor hangverseny a városi színházban. 7. Hangverseny után a dalárok ismerkedési estélye a tornacsarnokban. *II. Nap* 1. Reggeli 8 órakor kirándulás a vadászlakhoz. 2. Délután 4 órakor dalárünnépelely az újkertben. (Daleladások, táncz, tűzjáték a kert ünnepelelyes kivilágítása mellett).

~ KÁROLY LAJOS főherczeg a napokban meglátogatta *Hoffmann* bécsi zongoragyáros telepét, hol a londoni kiállításra szánt *Hoffmann-féle Mignon-zongorákat* szemlélve, legnagyobb megelégedésének adott kifejezést. *Ciöl Antal* tanár játszott a kintő zongorákon, kit ő fénsége hízelgő szavakkal tüntetett ki.

~ PASDELOUP BUCSU HANGVERSENYE — mint Párisból írják — nagyszerűnek ígérkezik és a közönség fel fogja használni az alkalmat, hogy a távoleső mestert lelkes óvációkban részesítse. *Colonne* és *Pasdeloup* egyesült zenekara, a melyhez a legkiválóbb párisi zenészek csatlakoznak, háromszáz tagból fog állani. A karmesteri pálcát

Gounod, Massenet, Reyer, Saint-Saens, Léo Delibes (a ki ez alkalomra Rómából visszatér), Joncières, Pasdeloup és *Colonne* felváltva fogják kezelni.

~ »A NAGY-MOGUL« a czime egy új látványos operettnek, melyet a napokban nyújtottak be a párisi »Gaité«-színház igazgatójához. Az opera zenéjét *Edmond Audran*, az »Üdvöske« szerzője írta; a szöveg *Chivot* és *Duru* tolából került ki. Az operettet különben már előadták Marseillesben, még pedig nagy sikerrel.

~ LAPUNK MAI SZÁMÁBAN jelentjük, hogy már nemcsak a bérkocsisok, hanem szenes legények is szolgáltatnak hőstenoristákat. Most ismét új tenorista támadt, de ezuttal az építészek között fedezték fel, aki nem más mint a pályakoszorúzott *Jordan*. Miután a »Reichstag« épületére hirdett pályázaton elnyerte a második díjat, szegre akasztotta az architektúrát és az énekesek közé ment. Legelső fellépte Flensburgban volt »Lohengrin«-ben, hol a kritika szerint már most az első díjat nyerte el.

~ EZER INGYENJEGY *Wagner* Richard születésnapja alkalmával egy magát megnevezni nem akaró egyén az idei »Parsifal« előadásokra szóló ezer beléptijegy vásárlása végett megfelelő összeget adott át *Grosz* kereskedelmi tanácsosnak, azzal a kérelemmel, hogy a vásárlandó jegyeket a legközelebb közzéteendő módon ingyen ossza szét.

~ A WEIMARI ZENEÜNNÉPELELYEK, melyekkel az idén az általános német zeneegylet fennállásának huszonötödik évfordulóját ünneplik, e hó 24-én vették kezdetüket. *Liszt* Ferenc »Szent Erzsébet« című oratoriumának színpadi előadásával. Ezt ünnepelely prolog előzte meg, a melyen *Liszt* Ferencet mint a német zeneegylet egyik megalapítóját és a Weimari évenként rendezett zeneünnépelelyek élető lelkét ünnepelelyte. A mint a függöny felgördött, egy berek közepén *Liszt* Ferenc márványszobra volt látható, a melyet a zene, a költészet és a Weimar mellett elfolyó *Ilm* nymfája mekkoszorúz.

~ NAGY DALNOKVERSENY lesz a nyáron Bonnban, az ottani férfidalegyelet alapításának 25-ik évforduló ünnepelely alkalmából; már eddig ötvennél több dalegyelet jelentkezett a versenyre. Az első díj aranyérem és ezer márká, a második díj aranyozott ezüst érem és 500 márká, a harmadik ugyanaz és 300 márká. E három díjra azonban csak olyan dalegyeletek pályázhatnak, a melyek legalább 50 tagból állanak és 20,000-nél több lakossal számára van 500 márkás, 300 márkás és több kisebb díj. Az ünnepelelyek augusztus 9-től 12-ig tartanak.

~ BRÜSSELBŐL ÍRJÁK. Szt. - Pétervártt *Louis-Brassin* a híres német zongoraművész meghalt. *Brassin*, ki mint komponista is nagy híre tett szert, 57 évet élt. Aachenben született s miután sok éven át a brüsseli Conservatoire tanára volt, ez állását elhagyta, hogy a szt.-pétervári konzervatoriumnál foglalja el a fényes tanszéket, melyet haláláig nagy tisztelettel környezve töltött be.

~ ISMÉT ÚJ TENORISTÁT fűdöztek föl Berlinben, ezuttal azonban nem bérkocsis, hanem szenes legény személyében. *Henkelnek* hívják. Hír szerint már szerződötték is a lipesei színházhoz.

„HARMONIA“

zongorateremben (váci-utca 3.) alábbi bécsi zongoragyárosok gyártmányai raktáron találhatók.

Schmidt Ferencz

Bösendorfer tanítványa.
Jó minőségű tartós zongorák:
Rövid salon, diófából
fekete
Arjegy^{zék} küldetik, díj nélkül.

Zongorahangoló lakcíme

megtudható a „Harmonia“
zeneműkereskedésben.

F. WOLLEK

Olcso közép minőségű tetsze-
tős zongorák.

Nemecske József

Mignon

zongorák. Tartós kiténő hang-
szerek. Különösen ajánlatosak
iskolák számára.

J. Heitzmann és fia

cs. kir. udvari zongoragyáros.

Elsőrangú gyár, mely külön-
ösen arról nevezetes, hogy a
legtartósabb hangszereket ké-
szíti. Zongorái az egész világon
el vannak terjedve. S mindenütt
egyaránt kelendőségnek és ked-
veltségnek örvendenek. Birja a
legmagasabb kitüntéseket.

Wessely Márton

zongoragyáros.

Különös specialitás az úgy-
nevezett „Diminutiv“ zongora,
legkisebb alak s mégis erős, tö-
mör hang. Bármilyen kicsi szo-
bában is elfér. Az egész zongora
1 1/2 méter. Különféle érmek.

Stahl Ferencz

Kitűnő zongorákat készít,
melyek nagy kedveltségnek
örvendenek.

Hamburger Károly

bécsi zongoragyáros, készít kiténő zongorákat, melyek a „Harmonia“ zongorateremben folyton készletben tartatnak és jutányos áron kaphatók.

POKORNY

Zongorait ajánlja a közönség
figyelmébe.

HEITZMANN NÁNDOR

Jó minőségű tartós zongorák,
Rövid salon diófából
« « fekete

Zenetanárok lakcímei.

ZONGORA:

Bartay János, nemzeti zenedei t. váci-u. 10.
Deutsch Willy, bálvány-utca 18.
Drescher Raimund, kerepesi-ut, kerep. udv.
Erney József, nemz. zen. t., kerepesi-ut 24.
Gobbi Henrik, m. kir. orsz. zeneakadémiai
tanár, Ferencz-József rakpart 18.
Klinger Sándor, sugár-ut 23. III. em. 9. ajtó.
Kont Ilona, sugár-ut 60.
Koschirz János, sugár-ut 89.
Major J. Gyula, váci-körut 17.
Rausch Károly, nemz. zenedei tan., Hunyady-
utca 3.
Schütze Rezső, nemz. zenedei tanár, nagy
korona-utca 4.
Sipos Antal, magán zeneakadémia tulajdo-
nosa, Kecskeméti-utca „Geist“-ház.
Somogyi Mór, Zrínyi-utca 3. sz. I. em. 19. a.
Vajdaly Béla, nemz. zenedei tanár, külső
dó-utca 49.

HARMONIUM és ORGONA.

Erney József, kerepesi-ut 24.

ÉNEK.

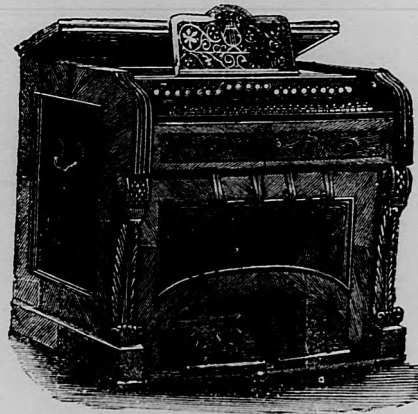
Henderson Mary, aranykő-utca 2. sz.
Igerics Katalin, Lipót-utca 6.
Passy-Cornet Adel, m. kir. orsz. zeneaka-
démiai tanár asszony, muzeum-körut.
Schmidt József, Lipót-utca 19.

ZENESZERZÉS.

Breisach Izidor, váci-körut 29. III. em. 8.
Erney József, kerepesi-ut 24.
Major J. Gyula, váci-körut 17.
Nicolitsch Sándor, m. kir. orsz. zeneakadé-
miai tanár, Kazinczy-utca 17.

HEGEDŰ.

Gobbi Alajos, nemz. zen. t., magyar-u. 36.
Kis Péter, nemz. zenedei tanár, Sándor-u. 5.
Mészáros Imre, nemz. zened. tr. tüszöltő-u. 10.

A legkitűnőbb HARMONIUMOK

Tietz Péter utóda
Kotykiewicz Teofil
gyára.

A legjobb minőségű
harmoniumok nagy
választéka. Hangver-
seny- és salon-harmo-
niumok. Prolonge-
ment és percussióval
templomok és iskolák
számára 100 forinttól
fölfelé.

Több évi jótállás.
Arjegy^{zék} kíván-
atra bérmentve kül-
detnek.

„Erste Productiv-Genossenschaft der Klaviermacher“

Arany- és más magas érmekkel
kitüntetett gyár.

WIEN.

Verschiedene goldene Medaillen und
andere hohe Auszeichnungen.

Bécsi zongoragyár Produktiv-szövetkezet

kitűnő gyártmányok, melyek minden tekintetben kiállják a versenyt a leghíresebb zongorákkal.

KAPHATÓK:

Barna egyszerű hurozott ↓ Fekete egyszerű hurozott
Barna kereszt-hurozott ↑ Fekete kereszt-hurozott

Egyedüli főraktárunk Budapesten (váci-utca 3. szám), a „Harmonia“ zongorateremben.